

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.1(159).23

Костенко М.П.

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри фізичного виховання,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Бринзак С.С.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри фізичного виховання,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Путров С.Ю.

доктор філософських наук, професор, Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова
Путров О.Ю.

старший викладач кафедри олімпійських та не олімпійських видів спорту, Запорізька політехніка

УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ В ЗМАГАННЯХ З ПЛЯЖНОГО ФУТБОЛУ

У статті представлено результати аналізу даних спеціальної літератури та узагальнення практичного досвіду тренерів з проблеми управління командою в змаганнях з пляжного футболу. Визначено системні фактори оперативного та стратегічного управління командою з пляжного футболу, що мають вагоме значення для досягнення спортивних результатів. Встановлено, що оперативне управління командою з пляжного футболу проводиться в період її підготовки та участі у найближчій календарній грі або в окремому матчі, у свою чергу, стратегічне – управління командою у процесі всього змагального періоду (чемпіонат, ігри на кубок, турнір тощо). Встановлені фактори складових системи управління, які значною мірою сприяють вирішенню проблеми підвищення ефективності керівництва команди з пляжного футболу, яка виступає у змаганнях, про що свідчать позитивні відгуки опитаних тренерів.

Ключові слова: пляжний футбол, управління командою, змагання, тренер.

Kostenko M., Brynzak S., Putrov S., Putrov O. Team management in beach soccer competitions. The article presents the results of data analysis of special literature and generalization of practical experience of coaches on the problem of team management in beach soccer competitions. The purpose of the work is to identify and group system factors that will contribute to increasing the effectiveness of team management in beach soccer competitions. To achieve the goal, theoretical analysis and generalization of special, scientific and methodical literature were used; pedagogical observation; poll; generalization of practical experience of trainers; methods of mathematical statistics. The system factors of operative and strategic management of the beach soccer team, which are of great importance for achieving sports results, have been identified. It has been established that the operational management of the beach soccer team is carried out during its preparation and participation in the nearest calendar game or in a separate match, in turn, strategic management of the team during the entire competitive period (championship, cup games, tournament, etc.). The factors of the components of the management system, which significantly contribute to solving the problem of increasing the effectiveness of the management of the beach soccer team that competes, are established, as evidenced by the positive feedback of the interviewed coaches. Competition in game sports is one of the main sections of the sports training system, which determines the degree of physical, technical-tactical and moral-will training of players and the team as a whole, as well as the state and orientation of the educational and training process.

A particularly complex and specific process is the management of a beach soccer team that competes in competitions, where professional knowledge, understanding of psychology, players' capabilities, tact and principledness of the coach significantly contribute to the achievement of the planned results.

Key words: beach soccer, team management, competition, coach.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження питань управління діяльністю спортивних команд залишається завжди актуальним серед науковців та фахівців-практиків, оскільки змагання є обов'язковим етапним компонентом багаторічної підготовки й можливістю продемонструвати набутий рівень готовності [7, 8, 9, 11, 14]. Ряд провідних вчених [1, 6, 8, 11] рахують, що для досягнення високих спортивних результатів команд в ігрових видах спорту суттєве значення має розробка та інтеграція ефективної системи управління змагальним процесом.

Змагання в ігрових видах спорту є одним із основних розділів системи спортивної підготовки, де визначається ступінь фізичної, техніко-тактичної та морально-вольової підготовки гравців й команди в цілому, стан та спрямованість навчально-тренувального процесу [8, 11, 14].

Особливо складним та специфічним процесом є управління командою з пляжного футболу, яка виступає на змаганнях, де професійні знання, розуміння психології, можливостей гравців, тактовність та принциповість тренера значно сприяють досягненню запланованих результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Місце управління змагальною діяльністю та факторів, що зумовлюють її ефективність в спорті є об'єктом досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців [1, 4, 5, 10].

У літературних джерелах з даної проблеми [8, 13, 14] надаються дані, що відображають управління командами в змаганнях. Деякі автори пропонують свої підходи до управління змагальною діяльністю у футболі [1, 2], у гандболі [12], у баскетболі [4, 9], у волейболі [5, 15], у футзалі [10]), й в інших видах спорту.

Проте незважаючи на активну увагу вчених до проблеми управління командами в змаганнях, існуючі дослідження не повною мірою вирішують питання даної проблематики в пляжному футболі.

Цей факт не повною мірою відображає підхід ефективного управління командою у змаганнях. А відтак, питання організації управління командою в змаганнях з пляжного футболу особливо актуальні, оскільки супроводжується відсутністю напрацювань, що враховували б специфіку змагальної діяльності в даному виді спорту.

Формування мети статті (постановка завдання). Визначення та групування системних факторів, що будуть сприяти підвищенню ефективності управління командою в змаганнях з пляжного футболу.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного та/або експериментального дослідження із зазначенням методів дослідження. Для досягнення поставленої мети використовувалися теоретичний аналіз та узагальнення спеціальної, науково-методичної літератури; педагогічне спостереження; опитування; узагальнення практичного досвіду тренерів; методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження практичного досвіду тренерів, педагогічне спостереження та аналіз змагальної діяльності в пляжному футболі дозволив встановити, що управління командою в період її участі у змаганнях слід поділяти на оперативне та стратегічне, яке здійснює безпосередньо тренер, помічник тренера та капітан.

Оперативне управління командою з пляжного футболу проводиться в період її підготовки та участі у найближчій календарній грі або в окремому матчі, у свою чергу, стратегічне – управління командою у процесі всього змагального періоду (чемпіонат, ігри на кубок, турнір тощо). Кожен із двох видів управління має свою специфіку, але в той же час вони перебувають у тісному взаємозв'язку.

В межах оперативного управління підготовкою команди до гри, тренеру необхідно вирішити наступні завдання:

- провести спортивну розвідку та розбір гри суперника;
- відповідно до отриманої інформації та визначеного тактичного плану провести тренування перед грою та визначення завдань на гру;
- безпосередньо перед грою провести розминку та психологічні настанови гравців.

За результатами опитування тренерів команд з пляжного футболу встановлено, що аналіз гри команди суперника дозволяє тренеру визначитися:

- зі стартовим складом та залученням гравців з резерву команди;
- з ймовірною побудовою гри команди суперника;
- з можливістю гравців вирішувати поставлені завдання;
- з психологічною готовністю гравців до різних сценаріїв гри.

Особливими завданнями тренування перед грою було визначено:

- програвання плану гри в цілому або частинами;
- зняття психологічної напруги гравців перед грою;
- забезпечення взаємодії між гравцями основного складу та запасних.

Під час проведення настанов на гру чітко та стисло формулюється основна ідея тактичного плану гри за наступною схемою:

- важливість майбутньої гри;
- характеристика команди суперника;
- тактичний план гри, склад, заміни;
- завдання гравцям.

Перед початком гри гравці під керівництвом тренера проводять розминку, використовуючи вправи загального спрямування, спеціальні вправи на піщаному майданчику, які чітко відтворюють прийоми гри, відпрацювання групових та командних взаємодій.

Педагогічне спостереження процесу управління командою у процесі гри дозволяє стверджувати, що це є важливим місцем, де тренер має відчувати, передбачати події, що можуть виникати в ході гри, і вживати дієвих заходів щоб уникнути небажаних моментів під час гри.

Було з'ясовано, що управління грою команди з пляжного футболу має вирішувати такі завдання:

- заміна гравців враховуючи специфіку гри (заміна четвіркам чи двійками);
- вказівки під час гри та у перерві між періодами.

Проведений нами аналіз ігор команд з пляжного футболу дозволяє говорити, що заміни гравців є планові та вимушені. Планові заміни можуть застосовуватися з метою:

- а) зміни характеру гри (посилення захисту, нападу тощо);
- б) відпочинок окремих гравців;
- в) награвання резервних гравців.

Вимушені заміни гравців можуть бути використані, якщо гравець або група гравців:

- а) не справляється із виконанням покладених на нього функцій;
- б) психологічно збуджений чи пригнічений;
- в) втомився;
- г) отримав травму;

д) отримав жовту, синю чи червону картку (але заміна можлива лише після закінчення 2 хв., протягом яких команда грає в меншості).

Основні вказівки тренер має можливість надавати гравцям під час ігрових дій вигукуючи підказки та між періодами. У цей час він вносить необхідні поправки до тактичних дій команди, виходячи з конкретної ситуації, на підставі аналізу візуальних спостережень та показників техніко-тактичних дій за протоколом гри. Після закінчення гри, незалежно від її результату, проводиться обов'язковий розбір зустрічі з метою об'єктивної оцінки причин успіху чи невдачі. Опрацювання спеціальної, науково-методичної літератури та педагогічне спостереження за діяльністю тренерів дозволяє визначитися зі схемою підведення підсумків після закінчення гри:

- а) загальна оцінка проведеної гри;
- б) виконання командою тактичного плану гри;
- в) оцінка дій кожного гравця;
- г) висновки про проведену гру.

Щодо стратегічного управління командою, то слід зазначити, що воно містить три блоки питань, від вирішення яких залежить ефективність управління командою в процесі тривалого часу (чемпіонат, турнір і т.д.), а це:

- 1) умови участі у змаганнях;
- 2) визначення раціонального режиму тренувань та відпочинку (система підготовки);
- 3) підбиття підсумків виступу команди за певний період часу (аналіз роботи).

Як показало опитування тренерів, вивчення умов участі команди у змаганнях має передбачати вирішення наступних питань:

- особливості регламенту змагання;
- структура календаря ігор;
- стан місць змагання;
- прогнозування результату;
- моделювання тактики гри;
- матеріально-технічне забезпечення.

На підставі вирішення питань першого блоку стратегічного управління тренер переходить до реалізації раціонального режиму тренувань і відпочинку, дотримуючись наступних принципів:

- а) планування навантажень та відпочинку;
- б) встановлення оптимального добового режиму;
- в) створення умов відновлення працездатності;
- г) забезпечення мобілізаційної готовності футболістів до гри;
- д) збереження та підвищення рівня тренуваності;
- е) педагогічний та лікарський контроль за рівнем тренуваності.

Узагальнення практичного досвіду тренерів дозволило встановити, що важливе місце під час стратегічного управління має бути відведено питанню підбиття підсумків тренувальної роботи та виступу команди за певний проміжок часу. Під час цього вирішуються два основні завдання:

- а) робиться аналіз виконаної навчально-тренувальної роботи та участі у змаганнях;

б) визначаються найближчі перспективні завдання підготовки кожного гравця та команди в цілому, завдання виступу на наступний цикл змагань. Таким чином, встановлені фактори, які представлені у вигляді складових системи управління, значною мірою сприяють вирішенню проблеми підвищення ефективності керівництва команди з пляжного футболу, яка виступає у змаганнях, про що свідчать позитивні відгуки багатьох тренерів. А ефективне управління гравцями команди на тренуваннях, у побуті та змаганнях є одним із найважливіших факторів у системі спортивної підготовки.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Провівши аналіз та узагальнення робіт науковців, що вивчали проблему управління спортивними командами, ми дійшли висновку, що управління командою з пляжного футболу під час змагань має враховувати специфіку виду спорту. Педагогічне спостереження, опитування та узагальнення практичного досвіду тренерів й фахівців дозволило визначити системні фактори оперативного та стратегічного управління командою з пляжного футболу, що мають вагоме значення для досягнення спортивних результатів. Перспективи подальших наукових розвідок полягають у створенні модельних показників управління командою в змаганнях з пляжного футболу.

Література

1. Байрачний О. Навички управління змагальною діяльністю футболістів як одна із професійних компетентностей тренера / О. Байрачний // Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування. - Вип. № 3 (7). - Вінниця: ТОВ «Планер», 2018. - С. 4-9.
2. Байрачний О. Аналіз комунікативних навичок тренера в контексті управління спортивною командою (на прикладі футболу) / Олег Байрачний, Сергій Бойченко // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - 2020. - Вип. 62.
3. Байрачний О. Лідерські якості та модель поведінки тренера професійної футбольної команди в кризових ситуаціях / Олег Байрачний, Катерина Зора // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Київ. - 2020. - Вип. 61.
4. Brynzak S. (2022) Identification and analysis of the shortcomings of the training process of the student basketball team during the preparatory period. Brynzak, S., Putrov, S., Omelchuk, O., Atamanyuk S., Myroshnichenko, V. / Journal of Physical Education and Sport this link is disabled, 2022, 22(3), стр. 583–592
5. Войтенко С. (2016) Порівняльний аналіз змагальної діяльності волейбольних команд із різним рівнем групової ефективності / С. Войтенко // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. / гол. ред. В. М.

Костюкевич (1). pp. 271-278. ISSN 2071-5285

6. Волянюк Н.Ю. (2021) Організаційний стрес спортивної команди / Н.Ю. Волянюк, Г.В. Ложкін, Колосов А.Б. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія, (3), 38-44.
7. Воронова В.І. Психологія спорту: Навч. посібник / В.І. Воронова. – К.: Олімпійська література, 2019. – С. 200-229.
8. Костюкевич В.М. (2014). Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту) : навчальний посібник. – Вінниця: «Планер». – 616 С.
9. Мітова О.О., Сушко Р.О. Методи наукових досліджень у баскетболі. Дніпропетровськ. : Вид. «Інно-вація», 2015. – 216 с.
10. Оксьом П.М. (2019). Управління студентською футзальною командою під час змагань / П.М. Оксьом, В.М. Азаренков, Л.І. Бережна // Вісник Національного університету Чернігівський колегіум імені ТГ Шевченка. Серія: Педагогічні науки, (3), 74-78.
11. Platonov V.N. (2015). The System of Athletes' Preparation in the Olympic Sport. General Theory and its Practical Applications: in 2 books. – Kiev: Olympic literature. – Book 1. – 680 p.
12. Тищенко В. (2014) Оптимальне управління тренувальним процесом у гандболі / В. Тищенко // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2014-0.%p>
13. Цюпак Ю.Ю. (2015). Вплив управління та організаторської роботи тренера на підготовку спортсменів / Ю.Ю. Цюпак, Т.Є. Цюпак // Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society, (3(31)), 83–87.
14. Шинкарук О.А. Теорія і методика підготовки спортсменів: управління, контроль, відбір, моделювання та прогнозування в олімпійському спорті: навч. посіб. / О. А. Шинкарук. – К., 2013. – 136 с.
15. Якушева Ю. (2016) *Теоретико-методичні аспекти управління тренувальною та змагальною діяльністю волейбольної команди* / Ю. Якушева, Л. Мичковська, Л. Пільгачук // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. / гол. ред. В. М. Костюкевич (1). pp. 407-410. ISSN 2071-5285

References

1. Bairachnyi O. Navychky upravlinnia zmahalnoiu diialnistiu futbolistiv yak odna iz profesiinykh kompetentnostei trenera / O. Bairachnyi // Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia ta metodyky sportyvnoho trenuvannia. - Vyp. № 3 (7). - Vinnytsia: TOV «Planer», 2018. - S. 4-9.
2. Bairachnyi O. Analiz komunikatyvnykh navychok trenera v konteksti upravlinnia sportyvnoiu komandoiu (na prykladi futbolu) / Oleh Bairachnyi, Serhii Boichenko // Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii. - 2020. - Vyp. 62.
3. Bairachnyi O. Liderski yakosti ta model povedinky trenera profesiinoi futbolnoi komandy v kryzovykh sytuatsiiah / Oleh Bairachnyi, Kateryna Zora // Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii. - Kyiv. - 2020. - Vyp. 61.
4. Brynzak S. (2022) Identification and analysis of the shortcomings of the training process of the student basketball team during the preparatory period. Brynzak, S., Putrov, S., Omelchuk, O., Atamanyuk S., Myroshnichenko, V. / Journal of Physical Education and Sport [this link is disabled](#), 2022, 22(3), str. 583–592
5. Voitenko S. (2016) Porivnialnyi analiz zmahalnoi diialnosti voleibolnykh komand iz riznym rivnem hrupovoi efektyvnosti / S. Voitenko // Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii : zb. nauk. prats. / hol. red. V. M. Kostiukevych (1). pp. 271-278. ISSN 2071-5285
6. Volianiuk N.Iu. (2021) Orhanizatsiinyi stres sportyvnoi komandy / N.Iu. Volianiuk, H.V. Lozhkin, Kolosov A.B. // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria: Psykholohiia, (3), 38-44.
7. Voronova V.I. Psykholohiia sportu: Navch. posibnyk / V.I. Voronova. – K.: Olimpiiska literatura, 2019. – S. 200-229.
8. Kostiukevych V.M. (2014). Teoriia i metodyka sportyvnoi pidhotovky (na prykladi komandnykh ihrovykh vydiv sportu) : navchalnyi posibnyk. – Vinnytsia: «Planer». – 616 С.
9. Mitova O.O., Sushko R.O. Metody naukovykh doslidzhen u basketboli. Dnipropetrovsk. : Vyd. «Inno-vatsiia», 2015. – 216 s.
10. Oksom P.M. (2019). Upravlinnia studentskoiu futzalnoi komandoiu pid chas zmahan / P.M. Oksom, V.M. Azarenkov, L.I. Berezhna // Visnyk Natsionalnoho universytetu Chernihivskiy kolehium imeni TH Shevchenka. Seria: Pedagogichni nauky, (3), 74-78.
11. Platonov V.N. (2015). The System of Athletes Preparation in the Olympic Sport. General Theory and its Practical Applications: in 2 books. – Kiev: Olympic literature. – Book 1. – 680 p.
12. Tyshchenko V. (2014) Optymalne upravlinnia trenuvalnym protsesom u handboli / V. Tyshchenko // Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Fizychno vykhovannia, sport i zdorovia liudyny. <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2014-0.%p>
13. Tsiupak Yu.Iu. (2015). Vplyv upravlinnia ta orhanizatsiiskoi roboty trenera na pidhotovku sportsmeniv / Yu.Iu. Tsiupak, T.Ie. Tsiupak // Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society, (3(31)), 83–87.
14. Shynkaruk O.A. Teoriia i metodyka pidhotovky sportsmeniv: upravlinnia, kontrol, vidbir, modeliuvannia ta prohnozuvannia v olimpiiskomu sporti: navch. posib. / O. A. Shynkaruk. – K., 2013. – 136 s.
15. Iakusheva Yu. (2016) *Teoretyko-metodychni aspekty upravlinnia trenuvalnoi ta zmahalnoi diialnistiu voleibolnoi komandy* / Yu. Yakusheva, L. Mychkovska, L. Pilhanchuk // Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii : zb. nauk. prats. / hol. red. V. M. Kostiukevych (1). pp. 407-410. ISSN 2071-5285